

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

А.Я. Кононюк

ВЕСЕЛИЙ АЛФАВІТ

- * веселий алфавіт
- * народ скаже — як зав'яже
- * скоромовки, чистомовки
- * вірші для розвитку
фонематичного слуху
- * загадки на риму
- * загадки
- * мовні загадки
- * потішки
- * графіка
- * заміни букву
- * допиши вірш
- * ребуси

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

УДК 821.161.2(075.2)
ББК 81.2Укр я71
В38

В38 Веселий алфавіт / упор. А.Я. Кононук. — Тернопіль :
Навчальна книга — Богдан, 2019. — 376 с.

20050000011498

У посібнику вміщено вірші, загадки, скоромовки, чистомовки, потішки, ребуси, прислів'я та приказки до всіх букв української абетки. Збірник можна використовувати на уроках навчання грамоти, у позакласній роботі, а також у сімейному колі.

Зміст посібника відповідає Державному стандарту початкової освіти, типовим освітнім програмам та чинним підручникам.

Для вчителів початкових класів, вихователів дитсадків, студентів педагогічних навчальних закладів та батьків.

УДК 821.161.2(075.2)
ББК 81.2Укр я71

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

Навчальне видання

ВЕСЕЛИЙ АЛФАВІТ

Упорядник

Кононук Анжеліка Ярославівна

Головний редактор *Богдан Будний*

Редактор *Марія Мигаль*

Технічний редактор *Оксана Чучук*

Ілюстрації *Світлани Бялас*

Обкладинка *Володимира Басалиги та Людмили Герасимчук*

Комп'ютерна верстка *Надії Магаляс*

Підписано до друку 19.08.2018. Формат 70x100/16. Папір офсетний.
Гарнітура Прагматика. Умовн. друк. арк. 30,55. Умовн. фарбо-відб. 30,55.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК №4221 від 07.12.2011 р.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан» у соцмережах:

bohdanbooks

bohdan_books

YouTube c/NKBohdan

t.me/bohdanbooks

Навчальна книга – Богдан, просп. С. Бандери, 34а, м. Тернопіль, 46002

Навчальна книга – Богдан, а/с 529, м. Тернопіль, 46008

тел./факс (0352) 52-06-07, 52-05-48, 52-19-66

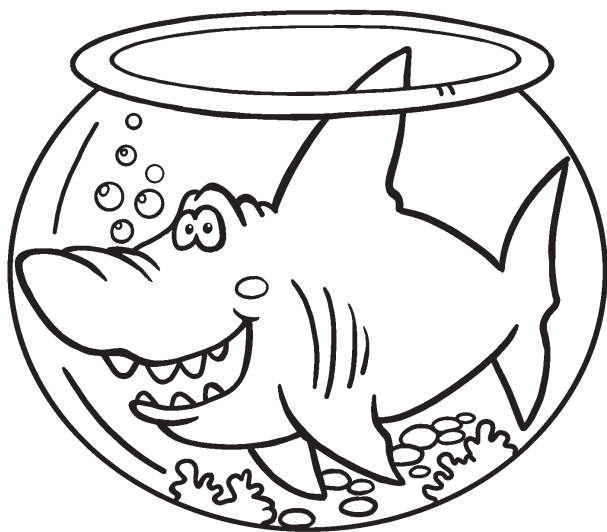
office@bohdan-books.com

www.bohdan-books.com

20050000011498

© Навчальна книга – Богдан, 2018

A *

---

* Порядок розміщення літер співпадає з послідовністю вивчення букв у 1-му класі.

ВЕСЕЛИЙ АЛФАВІТ

* * *

Голосиста буква «А»
Твій букварик відкрива.
Не одна вона іде,
А всю азбуку веде.
Як веселочка жива,
З букв складаються слова.

В. Гринько

* * *

Стали букви у рядок
І побігли в дитсадок.
Хто у них за ватажка?
Ну звичайно, буква А.

І. Січовик

* * *

Акація! Акація! Красиве деревце!
Своїм пахучим цвітом нагадує про це.
Хоч цвіт весело-білий, кора завжди сумна.
Не рвіть і не ламайте, бо — вколеться вона!

Г. Чубач

* * *

Апельсин, апельсин,
Сонця світлого син.
Був спочатку він зеленим
І між листям заховався.
Там недовго зостався —
Сонце вгледіло його,
Полюбило, мов свого:
Промінцями цілувало,
Йому боки зігрівало.
Теплоту він увібрив
І жовтогарячим став.

Н. Становська

* * *

Антон, Андрійко та Аліна
Найбільше люблять апельсини.
Артемко, Алла, Афанасій
Найбільше люблять ананаси.

С. Чугай

* * *

Альбатрос абетку мав,
Акулятам її дав.
— А-Бе-Ве, — акула-мати
Акулят навча читати.

О. Кононенко

* * *

Абрикоси зріють біля хати,
Агрис дозріває під віконцем.
Силу їм дає землячка-мати,
А красу і смак дарує сонце.

В. Ващенко, Н. Притулик

* * *

А крилатий наш лелека
Облітав краї далекі:
Африку і Аргентину.
Але любить Україну!

Л. Понеділок

Акула

Акула — це велика риба —
Живе в морськiм i океанськiм глибi.
У неї гострі зуби й дужий хвіст.
Акули треба людям берегтись.

С. Кузьменко

* * *

Айстра, абрикос, айва
Починаються на «А».
Айстра око всім милує,
Абрикос нам смак дарує,
Аромат дає айва.
Про здоров'я ці слова.

Т. Бойченко

* * *

Астроном вивчає небо
В телескоп щоночі.
Отже, Всесвіт бачить він
На власні очі!

К. Чурюмов

* * *

Артист чудово грає роль –
На сцені справжній він король!

К. Чурюмов

Аптекарь

Апетит в Юрка пропав:
Снігом знову ласував.
Дав аптекарь для хлопчини
Ліки з чебрецю й малини.

Н. Ренета

* * *

Ананаси й апельсини
Нудьгували в магазині;
– Аби ноги в нас були,
Аж у Африку б втекли.

Д. Гордійко

* * *

Акула в мене надувна,
Вона ніскільки не страшна.
Сміливо йду я до води,
Із нею плаваю завжди.

С. та Ю. Ходоси

* * *

Акуратна антилопа азбуку вивчала,
Авторучкою в альбомі алфавіт писала.

Ю. Турчина

* * *

Абетка ось прийшла до вас,
Тому що вже навчатись час.
А починається вона
З чого? Звісно ж, з букви «А»!

М. Пуцько

* * *

Автобус веселий, веселі колеса,
У цьому автобусі їздить принцеса,
Весела принцеса, не зла анітрішки, –
В автобусі дітям розвозить потішки.

Н. Поклад

* * *

Автобус їхав через міст
В садок він діткам фрукти віз
Агрус, абрикос, айва –
Сил дадуть їм для знання.

І. Мацько

Айстри

Айстри ранком сумували,
Що дощі на них не впали.
Алла айстри поливала,
Щоб вони не сумували.

В. Кравчук

Антилопи

Антилопи в зоопарку
Хочуть сонця і весни.
Їм в гарячі дні не жарко,
Бо із Африки вони.

В. Кравчук

* * *

Ґрунт удобрювати як?
Де посіяти буряк?
Як рослини захищати,
Від хвороб їх лікувати?
Все в сільському господарстві
Агрономи знають,
І за це їх на селі
Дуже поважають.

Ю. Турчина

* * *

Алфавіт вивчаймо з А:
Ананас, авто, айва.
А лікують від анґін –
Аспірин та анальґін.

В. Дзюба

* * *

Альбатросик – іменинник.
Агрус, айстри, апельсини,
Ананаси, абрикоси
Дарували альбатросу.

Л. Коваль

Акростих

Що таке акростих?
– Ти, Максимку, щось притих?
– Я читаю акростих!
– Що ж воно ото за штука? –
Запитав дідусь онука.
– Перші літери рядків
Зверху вниз я разом звів,
Ось і вийшло слово з них,
Це, дідусю, акростих.

М. Романченко

* * *

А – з неї діти починають
Буквар читати з ранніх літ.
Екзамен перший свій складають,
Тож треба знать її як слід.
Коли вже вивчена вона, –
Авжеж прислужиться сповна. (*Абетка*)

М. Романченко

НАРОД СКАЖЕ – ЯК ЗАВ'ЯЖЕ

- ◆ Апетит приходить під час їжі.
- ◆ Багато снігу – багато хліба.

СКОРОМОВКИ, ЧИСТОМОВКИ ВІРШІ ДЛЯ РОЗВИТКУ ФОНЕМАТИЧНОГО СЛУХУ

* * *

Присмалилась наша каша,
Почорніла наша каша.
Довго на вогні тримали –
Ну й дісталось нам від мами.

* * *

Апельсин і абрикоси
На алеї діти їли,
Під акацією сіли
Та абетку разом вчили.
Г. Равенський

Архип охрип

Кричав Архип, Архип охрип.
Не треба Архипу кричати до хрипу.

Г. Бойко

* * *

Мала Алла кашу мала.
Алла Аню частувала,
Але Аня не хотіла, –
Ананаси Аня їла.

Л. Вознюк

ЗАГАДКИ НА РИМУ

Добрий лікар тут живе,
Він лікує все живе.
Як тваринку щось болить,
Полікує ... (*Айболить*).

Ось вона яка – розбійниця морська!
Всіх би проковтнула зажерлива ... (*акула*).

М. Пономаренко

Запитав Орел в Шуліки:
– Де дістати можна ліки?
– Цей будинок недалеко,
Називається ... (*аптека*).

І. Січовик

Йде по скелях, як артист, –
Це відважний ... (*альпініст*).

З самісінької Африки
Привіз дядько Панас
Маленькому Івасику
Солодкий ... (ананас).
Л. Андрієнко

На деревах пожовтіли
Солоденькі кульки спілі.
Діти люблять їх, ще й осі,
Ці смачненькі ... (абрикоси).

ЗАГАДКИ

Скляний дім, а в домі тім —
На всі боки риби лупоокі. (*Акваріум*)

Хутко мчить, бо поспішає,
Пасажирів підбирає.
І хвилинка у хвилинку
Привезе їх на зупинку. (*Автобус*)

Квіти осінні, квіти останні
Зацвіли у нашому саду. (*Айстри*)

Будинок дивний знаєш ти,
Людей чимало там завжди.
Та він на місці не стоїть,
А по дорозі все біжить. (*Автобус*)

Нею полють, підгортають,
Тому врожай хороший мають. (*Сана*)

Я не їм вівса, ні сіна,
Дайте випити бензину —
Усіх коней обжену,
Куди хочеш, повезу. (*Автомобіль*)

Низький та колючий,
Солодкий, не пахучий.
Ягідку зірвеш —
Руку обдереш. (*Агрus*)

Залізний кінь, фарбований
І гумою підкований. (*Авто*)
Г. Бойко

Дім по вулиці повзе,
На роботу всіх везе.
Не на курячих ногах,
У гумових чобітках. (*Автобус*)

МОВНІ ЗАГАДКИ

Його ти ореш, засіваєш,
Ростиш на ньому урожай.
Та «а» на «и» як поміняєш,
Тоді на вудочку впіймай. (*Лан — лин*)

З «с» сапаю, з «ш» вдягаю,
з «л» стрибаю, з «п» ховаю.
(*Сапка-шапка-лапка-папка*)

ПОТІШКИ

* * *

Агрus, агрus, агрусина —
Як зелена намистина.
Агрus коле, як зривати, —
Швидше мамі помагати!
Агрus, агрus, агрусинки —
Вже нарвали півкорзинки.
В. Гринько

* * *

Мишка мишку запитала:
— Що сьогодні поробляла?
Відказала мишка мишці:
— Букву «А» шукала в книжці,
Буду азбуку вивчати,
Щоб самій усе читати.
П. Мовчан

* * *

Алла, Галя і Андрійко
Дуже люблять апельсинки.
Апельсинка запашна,
Тане в ротику сама.

Поспішає Айболить

Поспішає Айболить –
Зуб у білочки болить!
Взяв мікстуру й порошок,
На додачу молоток,
Щоб колола ним горішки
І жаліла зубки трішки.

В. Кравчук

* * *

Агрус – ох!
Агрус – ах! –
Бідкається осам:
Алича – в чобітках,
Абрикоса – боса!..

Н. Поклад

* * *

Ананас! Ананас!
Не росте чому у нас?
А маленький хлопчик Вася
Дуже хоче ананасів!

ГРАФІКА

* * *

Вічно землю міряла,
Хліборобу вірила
Кроківка легка.
Натомилась кроками,
Стала в полі кроківка,
Наче буква «А».

В. Гринько

* * *

Пішов собі олівець
До циркуля в гості
Показати букву «А»
Маленькому Кості.

В. Гринько

* * *

Стоїть малесенький курінь,
На букву «А» як схожий він!

В. Пишалко

* * *

З букви «А» почнем, малята,
Рідну азбуку вивчати.
А яка ж та буква «А»?
Що нагадує вона?
Досить схожих є прикмет:
Мов шпаківня, мов намет,
Мов курінь, що на баштані,
Буква «А» здалася Тані.

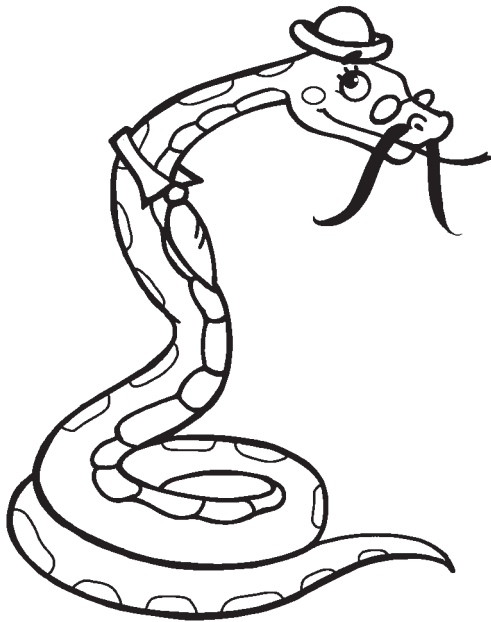
В. Гринько

ЗАМІНИ БУКВУ

Рік пішов гуляти в сад.
Не дійшов, бо повз назад.

І. Січовик

y

ВЕСЕЛИЙ АЛФАВІТ

* * *

Улянка учиться у школі,
Читать уміє і пиcать.
Улянка — знають всі удома —
Учителькою хоче стать.

Л. Лужецька

* * *

У долині жив удав.
Удавав, що він все знав.
Удавав, що все умів.
У траві хвостом вертів.
У ріку лише дивився —
Удавав, що вже умився.

Г. Чубач

* * *

Учитель каже учениці:
— Устинко, ти іще маленька.
Та не забудь, що Україна
Для тебе матінка рідненька.
Татусь у тебе українець,
І мати також українка.
Запам'ятай, що ти дитина
Землі, що зветься Україна.

С. Чугай

* * *

Є в Устинки дві хустинки,
А в Улянки аж чотири.
Хтось комусь хустинку дав —
І рахунок рівний став.
Хто — Улянка чи Устинка —
Подрузі дала хустинку?

Л. Біленька

* * *

Улянка, Устина, Улита,
Устим і Олесь, і Улас
Сьогодні чистенькі, умиті —
Ідуть вони всі в перший клас.

О. Катрич

* * *

Дім удав побудував,
А в траві заночував.
Так удав швиденько зріс,
Що у власний дім не вліз.

Л. Понеділок

* * *

Учитель є у зайчика,
Учитель є у котика,
Учитель є у їжачка,
І навіть в бегемотика.

І. Малкович

* * *

Удав у кубики сховався
І серед них замаскувався.
Складу я кубики в чарунку,
Знайду удава по малюнку.

С. та Ю. Ходоси

* * *

Спізнився на урок удав:
Узорну шкіру надівав.
У школу увійти не встиг —
Уклався лежма на поріг.

Т. Коломісць

* * *

Удав — товстезний і строкатий —
У затінку улігся спати.
Увившись між високих трав,
Удав до вечора куняв.

О. Кононенко

* * *

Удав лежить, в клубок згорнувшись.
Він міцно спить, ледь посміхнувшись.
Удаву сняться сни веселі,
Як він крутився у пустелі.

С. та Ю. Ходоси

Учитель

Зайчик літери складав,
а учитель — помагав.
Але замість слова рис,
чомусь вийшло слово л-л-ис.

Н. Ренета

* * *

Умивальник вірно служить
Всім, хто з чистотою дружить.
В нього гарний помічник —
Білий вишитий рушник.

Ю. Равський

* * *

Учитель навчає:
— Твоя Батьківщина —
Велика і славна земля — Україна.
Її пізнавай, бережи і люби,
Усе, що зумієш, для неї зроби.

Н. Поклад

Удав

До зміїного роду належить удав.
Він маленьких звірят на сніданок шукав.
Не знайшов ані жаб, ні пташат, ні
зайчат —
Бо вони у цей день не виходили з хат.

С. Кузьменко

* * *

Зручно ліг удав на ліжко.
Не страшний він анітрішки.
Дуже ніжний і чудовий
Мій товариш іграшковий.

М. Морозенко

* * *

Ух і Ох зітхали вдвох:
— Молотили ми горох!
Ціпом — ух! Та ціпом — ох!
Цілий день торох-торох!
А гороху повен віз
Дід Устим у двір привіз.

В. Верховень

* * *

Україна наша рідна
Похвали в усьому гідна:
Тут зникають сум, утома,
Тут найкраще, бо удома.

Н. Матюх

* * *

Усміхалася Устинка:
— Я — маленька українка,
Я удосвіта вставала
Та узори вишивала.
Уквітчала я хустинку
Цвітом маку та барвінку.

Л. Вознюк

* * *

Удав в ущелині укритися,
Де учесався та умився.
І тут в умитого удава
Враз уквітчалася уява.

Т. Маршалова

* * *

Удав в ущелину заповз,
Хотів там ночувати.
Ударив уночі мороз, —
Не дав удаву спати.

Д. Гордійко

* * *

Ох, який смачний узвар,
Бо від фруктів той навар!

М. Пономаренко

АКРОСТИХ

У лісі сосни з ревом диким
Раптово зрізав сильний шквал,
А також не одна осика,
Гойднувшись, впала наповал.
А дзуськи, буре, хоч ти й зла,
На дуба сили не знайшла ... (ураган).

М. Романченко

НАРОД СКАЖЕ – ЯК ЗАВ'ЯЖЕ

- ◆ Не клей, курко, крупку, не кури, турку, люльку.
- ◆ Голодний кумі хліб на умі.
- ◆ Не той урожай, що на полі, а той, що в коморі.
- ◆ Голодний курці просо на думці.
- ◆ Бджоли раді цвіту, люди – літу.
- ◆ З миру по нитці – голому сорочка.
- ◆ Який одудок, такий чубок.

СКОРОМОВКИ, ЧИСТОМОВКИ ВІРШІ ДЛЯ РОЗВИТКУ ФОНЕМАТИЧНОГО СЛУХУ

* * *

Учителька Улянку запитала:
– Ти в лісі удава не зустрічала?

Л. Ярешко

* * *

Улас у нас, Панас у вас.

* * *

Уранці Уляна Уласа
Ураз умивать узялася.
Улас утікав, ухилився:
Учора уже умивався!

Ю. Кругляк

ЗАГАДКИ НА РИМУ

Красивий, щедрий рідний край,
І мова наша – солов'їна.
Люби, шануй, оберігай
Усе, що зветься ... (*Україна*).

І. Січовик

Він нам, як мама, дорогий,
Він хоче нас навчити
Любити край чудовий свій
Це мудрий наш ... (*учитель*).

Ось до класу всіх скликає
Голосистий наш дзвінок,
І ми радо поспішаєм
Не в садок, а на ... (*урок*).

Дуже довгий я на зріст
Маю голову і хвіст.
Ніг нікому не віддав,
Просто, дітки, я – ... (*удав*).

Він лежить, не ворухнеться,
Схожим на канат здається.
Небезпечний змій, згадав?
Називається – ... (*удав*).

Малюкам гукаю я,
Що уже не дошкільня!
А шкільний дзвінок співучий
Називає мене ... (*учень*).

Стиглий колос на ланах,
Всі комбайни на жнивах.
Вони ходять з краю в край
І збирають ... (*урожай*).

ЗАГАДКИ

Вранці він заходить в клас
І знання дає для нас. (*Учитель*)

Хоч і їсть лише повітря —
поправляється за мить.
Як наїється, і без вітру аж за хмари
полетить. (*Куля*)

І. Січовик

Без рук, без верстата
Вміє добре ткати.
А коли натче,
Здобич від нього не втече.
(*Павук*)

МОВНІ ЗАГАДКИ

З «у» буваю я в кімнаті,
У трикутнику, в квадраті.
З «и» побачиш мене в морі,
В океанському просторі. (*Кут — кит*)

Не бояться пташки ці зими,
Бережуть вони наші сади,
«И» на «у» як поміняти —
Можеш ягідки збирати.
(*Синиця — суниця*)

А. Кононюк

З «і» — спокійна чи бурхлива,
Я течу, не витікаю.
З «у» буваю права й ліва,
І п'ятьох синочків маю. (*Ріка — рука*)

З «у» я дерево, рослина.
З «и» — рогата я тварина. (*Бук — бик*)

З «і» — на дереві в дуплі,
З «у» — солодка на столі. (*Білка — булка*)

ГРАФІКА

* * *

— Скажи, горобчику, чому
Ти так боїшся букви У?
— Тобі зізнаюся я, татку:
Ця буква схожа на рогатку.

І. Січовик

* * *

Букву У, букву У
Я між листячком знайду.
І почую лунко: У-у...
Як до поїзда прийду,
Бо кричить він: У-у...

В. Грицько

* * *

Проясніло небо хмуре,
Відійшла, ущухла буря...
Шкода, довго лютувала,
Навіть липу поламала.
Я гіллячку вніс у хату —
Буква «у», дивіться, тату.

В. Грицько

* * *

Скрутився, ніби вузлик,
Узорний цей удав.
А наш малий Устимко
В нім букву «у» впізнав.

ПОТІШКИ

Удав

Удав на березі гуляв.
Удав у став, у воду впав.
Тут пугач гучно заволав:
– На поміч! Топиться удав!
Та вийшов із води удав,
Усім по щупаку роздав,
За допомогу похвалив,
А плавати він зроду вмів.

В. Ващенко, Н. Притулик

* * *

Удав повзав у траві
Із листком на голові:
Щоби сонце не спалило
І щоб люди не зловили.

Г. Чубач

Ух і ох!

Ми на груші – Ух!
Раптом чуєм: Гух!
Потім тільки: Гець!
Що воно за грець?
Подивились: Ох!
То ми долі вдох!

Г. Бойко

Улянка-україночка

Улянка уранці умилась, убралась,
Узяла узулася, уперезалась,
Устигла умити уквітчатись уміло –
Усякі узори убір умаїли.
Улянку-унучку уздріне Улас:
– Утішна унучечка удалась!
Улянку Улас улещає –
Угорками угощає.

Ольга Павленко

* * *

Уляна учора упала.
Уляна учора стогнала.
Узвару Уляні бабуся дала –
Уже не хворіє стрибунка мала.
Узвар допоміг чи бабусина ласка?
Уже здогадвся? І скажеш?
Будь ласка!

* * *

– Узвар смачний? – питає тато.
Я дуже хочу скуштувати.
– Він солодкий, пречудовий.
В ньому груші є медові.

ЗАМІНИ БУКВУ

Річку Гриць в дітей не просить.
Він її в портфелі носить.

І. Січовик